

УДК 378. 147:744

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Райковська Галина Олексіївна
м. Житомир

У статті проаналізовано сучасний стан підготовки у вищих технічних навчальних закладах України. Охарактеризовано сутність формування у майбутніх інженерів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації навчання як одного зі шляхів підвищення якості професійної підготовки. Доведено, що в основі формування готовності до самовдосконалення студентів в процесі професійної підготовки, зокрема навчання графічних дисциплін є мотивація – один з провідних чинників освітнього процесу, оскільки досягнення основної мети залежить від його злагодженості.

Ключові слова: професійна підготовка, графічна підготовка, самовдосконалення, індивідуалізація, мотивація.

Інженерній освіті майже 300 років, вона завжди виріз-

нялась своєю високою фундаментальністю, професійністю і практичною підготовкою інженерів і науково-технічних кадрів.

Оскільки освіта і суспільство є єдиним механізмом – корінні соціально-політичні та економічні зміни, що сталися в суспільстві, торкнулися і вищої освіти. Модернізація вищої освіти України відбувається цілеспрямовано та послідовно, відповідно до Болонського процесу, завдяки чому утверджуються єдині критерії та стандарти відповідно до національних освітніх систем Європи. Україна стала активним учасником цього об'єднаного процесу лише нещодавно, але основа для системних змін була закладена ще на початку 90-х років ХХ ст.

В Законі України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII зазначається, що «... вища освіта – сукупність

систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти ...» [4]. Також, важливо відмітити, що реалізація даного Закону передбачає поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Проте, обговорюючи Болонський процес як інструмент гармонізації нашої системи освіти з європейською, як шлях до самореалізації особистості. Ми повинні замислитись над більш глибокими, традиційними проблемами. Їх паростки проростають із змісту освіти, який необхідно оновлювати та вдосконалювати, а також методологічної, світоглядної, системної підготовки сучасних інженерно-технічних фахівців.

Здійснюючи структурне реформування вищої освіти ми в першу чергу маємо турбуватися про якість підготовки фахівців на, що звертають свою увагу науковці: Н.Величко, І.Голіяд, М.Козяр, В.Мадзігон та інші [1-3; 5-7].

На превеликий жаль в Україні має місце загрозлива тенденція до погіршення в масовому вимірі якості вищої технічної освіти, що нарощується з часом. Утім, Україна ще не втратила шансів бути конкурентоспроможною у галузі машинобудування, інформаційних технологій тощо.

Метою статті є визначення сутності проблеми формування у майбутніх інженерно-технічних фахівців готовності до самовдосконалення як одного з шляхів підвищення якості професійної підготовки.

Упродовж багатьох років навчатися в технічних інститутах, а сьогодні це університети і академії, було престижно. Навчання в них базувалося на фундаментальних, загальнотехнічних, гуманітарних і спеціальних дисциплінах. Кожен випускник знав, що здобувши вищу технічну освіту, він матиме роботу, буде забезпечений житлом. Нині вищі навчальні заклади перетерпіли трансформацію, впала престижність технічної освіти, багато студентів втратили стимул до навчання, а талановита молодь прагне навчатись за кордоном.

Проте, професійний рівень викладацького складу сьогодні набагато кращий ніж 40-50 років тому – студентів є кому навчати. Але викладачі університетів поставлені в умови навчати студентів з великою різницею базових знань. Вони стикаються з тим, що студенти-першокурсники не в змозі освоювати знання і вони змушені – або нехтувати відвідуванням лекцій і практичних занять, або шукати підхід, як отримати позитивні семестрові оцінки. Особливо це стосується курсу «Нарисна геометрія, інженерна графіка».

До основних задач нарисної геометрії і інженерної графіки науковці-графіки відносять – розвиток просторової уяви, конструкторсько-геометричного мислення, здібностей до аналізу і синтезу просторових форм за допомогою просторових графічних моделей, що реалізуються у вигляді креслеників технічних, архітектурних та інших об'єктів. Все зводиться до того, що студент який засвоїв нарисну геометрію, повинен мати хорошу просторову уяву, яка дозволить йому у подальшому навчанні здобути професійні конструкторсько-технологічні навички, що притаманні інженерній діяльності. Нажаль, у більшості абітурієнтів, що приходять до вищої школи, просторова уява, конструктивне мислення практично відсутні, що є серйозним гальмом у підготовці інженерно-технічних фахівців.

У зв'язку з цим ми маємо переглянути існуючу практику організації самостійної роботи. Також, використання тільки традиційних методів і засобів навчання в графічній підготовці породжує суперечності між наявним рівнем базових знань, умінь і навичок випускника вищого технічного навчального закладу з тими кардинальними змінами, що відбуваються в освіті, зрушеннями в методах, формах і засобах навчання, а також у виробничій сфері, а це вже другий бік. Хочеться зробити наголос на тому, що сьогодні перед вищими навчальними закладами постала дилема, з одного боку, скорочення аудиторних годин до 1/3 від загальної кількості годин, що відводяться на дисципліну і підвищення якості підготовки фахівців.

Тобто реформуючи освіту, ми в першу чергу, маємо відповісти на питання: чому навчати і як навчати фахівців для подолання труднощів сьогодення: суспільних, економічних, технологічних та інших.

Також, хочеться звернути увагу на те, що студенти європейських ВНЗ значно відповідальніше ставляться до самостійної роботи, плідніше працюють у ході розв'язання індивідуальних завдань, які мають більш напружений характер.

Тенденції розвитку вищої школи, аналіз теоретичних напрацювань науковців і власний досвід викладацької діяльності дали змогу обрати шлях до розвитку у студентів готовності до самовдосконалення. І таким шляхом є індивідуалізація графічної підготовки засобами інформаційних технологій.

Індивідуалізація ґрунтується на сучасних тенденціях розвитку освітнього процесу, на окресленні сприятливих умов для майбутньої діяльності фахівця, необхідності пошуку прийомів, методів та форм педагогічного впливу, спираючись на індивідуальні особливості студента.

В основі формування готовності до самовдосконалення студентів в процесі професійної підготовки, зокрема навчання графічних дисциплін є мотивація – один з провідних чинників освітнього процесу, оскільки досягнення основної мети залежить від його злагодженості. Кожен викладач намагається переконати студентів працювати краще, створити у них внутрішні спонуки до активної освітньої діяльності, підтримувати зацікавленість у виборі професії, ініціювати задоволення від отриманих результатів. Знаючи мотивацію студентів, можна достовірно спрогнозувати їхню професійну підготовку.

Мотив, потреби і мотивація забезпечують індивідуалізацію навчання і спрямованість поведінки студентів. І щоб освітній процес був як можна ефективнішим необхідним чіткою зрозуміти її внутрішні причини, дати відповіді на питання «чому?», «навіщо?», «з якою метою?», «який сенс?» тощо, з'ясувати як самооцінка впливає на самовдосконалення студентів, а в подальшому на професійну діяльність. Крім того, на рівні пізнавальних процесів мотиваційному поясненню підлягають вибірковість, емоційно-специфічне забарвлення. Встановлено, наприклад, що на ті самі питання студент відповідає по-різному залежно від того, де і як ці питання йому ставляться. У зв'язку з цим є сенс визначити виробничі (практичні) ситуації не фізично, а психологічно, так як вони уявляються суб'єкту в його сприйнятті, тобто так, як він їх розуміє й оцінює інакше індивідуалізувати освітній процес.

Успіх у готовності до самовдосконалення виникає саме тоді, коли студент внутрішньо вільний від будь-яких страхів, від невдач. І в цей період важливим стає параметр індивідуальної активності. Збільшення власної активності в проблемний період має два позитивних моменти. По-перше,

якщо активний студент приймає умови з розв'язання проблеми, яка поставлена перед ним, він стає більш впевненим у собі хоча б тому, що він вірить, що доб'ється свого. У процесі активних дій ситуація змінюється чи сама по собі, чи внаслідок зусиль студента. По-друге, навіть якщо проблема в даний момент не розв'язується, досягнення будь-якої іншої мети для активного студента – це вже є не тільки перехід до іншої діяльності, але й ефект задоволення від процесу пошуку, а таке задоволення можна одержати від роботи з інформаційно-комунікаційними засобами, оскільки робота з будь-яким програмним засобом дає свій позитивний результат.

Дуже істотною характеристикою, особливо коли мова йде про особистість, є предметний зміст потреби, тобто сукупність тих обсягів професійних знань, умінь і навичок за допомогою яких його потреби можуть бути задоволені.

Теорія ієрархії потреб, розроблена А.Маслоу, справила значний вплив як на розвиток наукової думки в галузі мотивації, так і на розвиток практичної діяльності. Сьогодні ця теорія знайшла своє відгалуження і в освіті, яка включає п'ять груп потреб: фізіологічні; безпеки; належності й причетності; визнання і самоствердження; самовираження.

На нашу думку в освіті відіграють суттєве значення, спонукають до отримання професійних знань, умінь і навичок останні дві групи потреб. Ці групи відображають бажання студентів бути впевненими в собі, компетентними, мати високу конкурентоспроможність, визнання і повагу оточення. І найголовніше це – прагнення їх як майбутніх фахівців до як найповнішого використання своїх знань, умінь, здібностей, навичок, особистого потенціалу в професійній діяльності.

Потреби в самовдосконаленні мають суто індивідуальний характер. Їх можна кваліфікувати як потреби в творчості в найширшому розумінні цього слова. Кваліфікований фахівець відчуває потребу в реалізації своїх потенційних можливостей, у зростанні як особистості. А високого рівня професіоналізму можна досягти тільки в наполегливій праці, опановуючи необхідні знання, уміння і навички з обраної студентом майбутньої професії.

Індивіди, орієнтовані на досягнення успіху, спроможні вірніше оцінювати свої можливості, успіхи і невдачі, зазвичай вибирають для себе професію, що відповідає наявним у них знанням, умінням і навичкам. І, навпаки, що орієнтовані на невдачі, нерідко характеризуються неадекватністю професійного самовизначення, віддають перевагу або занадто легким, або занадто складним видам професій. При цьому ігнорується об'єктивна інформація про свої здібності, надається завищена або занижена самооцінка. А процес вибору професії є дуже складним у мотиваційному аспекті. Спонукають вибір конкретної професії можуть суспільний престиж (професію обирають, орієнтуючись на моду, критерій престижності), інтерес та ін. Для викладача важливо знати, наскільки навчальна діяльність і обрана професія відповідають їх здібностям і можливостям. Тому важливо, щоб студент адекватно уявляв психологічну структуру конкретної діяльності. Глибоке уявлення про майбутню діяльність посилює мотив до навчання. Так відбувається само зміцнення мотиву. Все це є запорукою високої ефективної професійної підготовки, задоволеності нею. Поверхове, неадекватне уявлення про майбутню професійну діяльність, вимоги, які вона висуває, породжує неузгодженість між

зхильностями, здібностями і змістом роботи, що матиме низьку ефективність освітнього процесу, незадоволеність ним.

Сучасні теорії мотивації надають неабиякого значення такому чиннику, як інструментальна дія. Стрижневим щодо цього є твердження, що інструментальність будь-якої дії стосовно цілей організації навчального процесу залежить від того, наскільки вона забезпечує досягнення цієї цілі.

У сфері професійної освіти одним із основних завдань на найближчі роки є і буде залишатись завдання підготовки фахівців з урахуванням одночасно як галузевих, так і регіональних потреб. Проблема поєднання професійно-галузевого і соціального замовлень на підготовку фахівців стала актуальною для вищої технічної освіти.

Ефективним засобом впливу на процес формування готовності до самовдосконалення в процесі графічної підготовки є її індивідуалізація засобами комп'ютерної графіки – одного із унікальніших елементів інформаційних технологій. А індивідуалізація є ефективним інструментом підвищення якості освітнього процесу.

Застосування у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних засобів забезпечує формування широкого професійного кругозору, оволодіння сучасними методами наукових досліджень, значно зростає у студентів готовність до самовдосконалення.

За даними проведеного дослідження встановлено, що 78% студентів вважають за доцільне використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчальному процесі. У той же час 5% студентів віддають перевагу традиційним методам і засобам навчання і 17% – не знають, що таке інформаційно-комунікаційні засоби.

Опанування студентами інструментів професійної діяльності на достатньо високому рівні можливе, на наш погляд, за повсякчасного комплексного використання у своїй навчальній діяльності інформаційних програмних засобів і незалежно від того, чи вони безпосередньо професійного спрямування, чи вони мають педагогічне дидактичне призначення, і, найважливіше, – знання й уміння базової графічної підготовки виступають засобом формування готовності до самовдосконалення. До того ж, як показує досвід, уся в сукупності інженерно-технічна підготовка буде ефективною і успішною за умови, коли в студентів будуть одночасно формуватися необхідні професійні важливі якості особистості.

Висновок. Сьогодні вища інженерно-технічна освіта в Україні значно змінюється, стає на більш інтенсивний шлях розвитку, в основі якого – єдність науки, освіти, виробництва і державних інтересів. Разом з тим крокуючи вперед, неможна забувати базові принципи освітнього процесу, досягнення інженерної освіти, що закладені попередніми поколіннями. Вітчизняна інженерно-технічна школа повинна не тільки гнучко реагувати на сучасні реалії, але працювати із випередженням, підтримуючи тісний зв'язок із інноваційними тенденціями розвитку соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі. Тільки у цьому випадку можлива якісна підготовка інженерно-технічних кадрів, які зможуть придати новий імпульс розвитку всіх галузей вітчизняної економіки. Готовність до самовдосконалення кожного майбутнього фахівця є запорукою щодо отримання престижної роботи після закінчення навчання.

Література та джерела

1. Величко Н.О. Методологічні аспекти здійснення маркетингового дослідження в системі професійно-технічної освіти / Н.О.Величко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – Вінниця, 2010. – Вип. 24. – С.96-101
2. Гедзик А.М. Сучасний стан та перспективи графічної підготовки в системі професійної освіти / А.М.Гедзик // Науковий часопис

- Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип.46: зб. наук. праць / за ред. Д. Е. Кільдерова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – С.35-39
3. Голіяд І.С. Педагогічні умови формування у старшокласників інтересу до інженерно-технічних професій / І.С.Голіяд, Н.О.Ковтуненко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип.39: зб. наук. праць / за ред. Д.Е.Кільдерова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С.28-32
 4. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про Вищу освіту» [Електронний ресурс]: сайт Верховної Ради. – Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>
 5. Козяр М.М. Візуалізація графічних дисциплін – шлях до підвищення якості підготовки майбутнього фахівця технічної галузі / М.М.Козяр // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип.45: зб. наук. праць / за ред. Д.Е.Кільдерова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – С.126-131
 6. Мадзігон В. Засоби навчання нового покоління для закладів освіти / В.Мадзігон, В.Волинський // Педагогічна газета. – 2010. – №1. – С.4-5
 7. Райковська Г.О. Мотивація в інженерно-технічній освіті / Г.О.Райковська // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім.І.Франка. – Житомир, 2012. – Вип.64. – С.69-73

В статті проаналізовано сьогоденне положення підготовки в вищих технічних навчальних закладах України. Охарактеризовано суть формування у майбутніх інженерів готовності до самоусовершенствования в процесі індивідуалізації навчання, як одного з шляхів підвищення якості професійної підготовки. Доведено, що в основі формування готовності до самоусовершенствования студентів процесом професійної підготовки, в тому числі навчання графічних дисциплін є мотивація – один з провідних факторів навчального процесу, так як досягнення основної мети залежить від його узгодженості.

Ключеві слова: професійна підготовка; графічна підготовка; самоусовершенствование; індивідуалізація, мотивація.

Current situation of training at higher technical educational establishments of Ukraine has been analyzed. The essence of formation of readiness of future engineers for self-improving in the process of individualized training as a way to improve professional education has been characterized. It is well-proven that in basis of forming of readiness to self-perfection of students in the process of professional preparation, in particular studies of graphic disciplines are motivation – one of leading factors of educational process, as achievement of primary purpose depends on his harmony.

Key words: professional education, graphic training, self-improvement, individualization, motivation